

MISCELLANEA

KNIŽNÍ PRÁCE VE SBÍRKÁCH ODDĚLENÍ KNIŽNÍ KULTURY KNIHOVNY
NÁRODNÍHO MUZEA A JEJICH ZPRACOVÁNÍ

Veronika Karfusová (Praha)

The Processing of Book-Related Works in the Collections in the Book Culture Department of the National Museum Library

Abstract: The article deals with the collection of illustrations in the Book Culture Department of the National Museum Library and its professional processing. The text describes the handling of new acquisitions, their sorting, and the processing of original book and magazine illustrations and their subsequent digitisation. The second part of the article provides specific examples of the literary estates of various book artists which have been acquired for the collections of the Book Culture Department. The article concludes with a summary of the most effective ways of handling new acquisitions.

Keywords: book – book culture – book and magazine illustrations – book artist – acquisitions – digitisation – pre-press preparation – database system

Sbírka ilustrací v Knihovně Národního muzea

Rozsáhlá sbírka více než 30 000 ilustrací uložená v oddělení knižní kultury Knihovny Národního muzea (dále KNM) shromažďuje především originální předlohy pro tisk obrazového doprovodu knih a periodik, vytvořené celou řadou proslulých i méně známých českých, ale i slovenských knižních výtvarníků pro soukromé (především meziválečné) vydavatele nebo československá státní nakladatelství. Sbírka dokumentuje proměny výtvarné podoby české moderní knihy 19., 20. a 21. století i vývoj polygrafických technologií. Kromě finálních předloh pro tisk ilustrací však sbírka obsahuje i další důležitý materiál, dokumentující činnosti předcházející samotnému vydání publikací. Mezi sbírkovými předměty lze nalézt přípravné studie, nerealizované varianty ilustrací, makety tiskovin, předlohy pro design obálek a přebalů, návrhy vazeb, předlohy pro dekorativní výzdobu, návrhy grafických úprav tiskovin, návrhy nakladatelských a edičních značek a podobně. Díky dochovaným dokladům si lze udělat představu o náročnosti předtiskové přípravy (zejména v době před nástupem digitálních technologií).

Akvizice

Pro dokumentaci postupů práce výtvarníků, předtiskové přípravy v historii i dokumentaci dějin knižní kultury je přínosné získávat do sbírek ucelené soubory knižní tvorby: kolekce ilustrací, studijních kreseb k ilustracím, makety tiskovin, návrhy grafických úprav a další související materiál. Je vždy

smysluplnější získat, pokud možno, kompletní ilustrační soubor (nebo jeho dochovanou část) ke konkrétní publikaci než například výběr několika jednotlivých ilustrací pro různé knihy výtvarně zpracované daným výtvarníkem. V některých případech se naskytne dokonce možnost akvizice celé autorovy životní tvorby (příp. pozůstalosti) a její uložení v jedné sbírkové instituci, jindy může být dílo konkrétního ilustrátora rozděleno do několika sbírkových institucí.¹ I v případě rozdělení tvorby do více institucí je však vhodné ponechávat ucelené dílčí soubory pohromadě. Způsob zastoupení ve sbírkách je vždy předmětem jednání s autorem či jeho dědici, případně dalšími vlastníky děl (nakladateli, sběrateli apod.).

Způsob zpracovávání sbírky ilustrací

Sbírka ilustrací v oddělení knižní kultury KNM je v současné době zpracovávána v elektronickém databázovém systému Heritage. Katalogizační záznamy vycházejí svými náležitostmi z aktuálně platné legislativy o ochraně sbírek muzejní povahy.² Hlavní údaje při popisování originálních knižních prací ve sbírce ilustrací tvoří kromě inventárního a přírůstkového čísla označení původce fondu, označení uložení fondu, jméno autora díla, stručný popis námětu, bibliografický údaj publikace, pro niž byla knižní práce vytvořena, datace díla, rozměry, výtvarná technika a údaj o případném signování díla. Prvky popisu v systému Heritage jsou uživatelsky definovatelné. Základní popisnou jednotkou je záznam, ke kterému je možné definovat jednotlivé popisné

¹ V řadě případů bývá možnost zastoupení v několika sbírkových institucích výslovným přáním výtvarníků.

² Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů.

Fiala Václav (1896-1980)		Inv. č.: Fiala 258
		Př. č.: 14/2017
Knihovna NM	Pozůstalost / fond: Fiala	Uložení: ilustrace kr. 164

FIALA, VÁCLAV
/Sahrazád v paláci, typografie/
Studie k přebalu. Tauer, Felix, ed.: Z pohádek Sahrazádských. Praha : Sfinx, Bohumil Janda, 1949. Edice Nové cíle: Sv. 1072.
Pozn.: Kniha vyšla s ilustracemi Václava Fialy krátce po sobě dvakrát (ELK, 1948; Sfinx, 1949). Obě vydání se liší úpravou přebalu, vazby, předšádek a vstupu knihy.

/1949/
kresba tuší a pastelem
rozměr: 208 x 297 mm
sign.: vf
Zpracoval: VK/2018

Obř. 1. Katalogizační karta ke sbírkovému předmětu s inventárním číslem Ilustrace Fiala 258 vytištěná z databázového systému Heritage.

prvky, speciální prvky a rejstříky, které jsou rozděleny do několika kategorií. Ke každému záznamu lze také připojit libovolný počet datových souborů (nejčastěji digitální náhledy sbírkových předmětů ve formátech JPG a TIF). Podobu výsledných dat určuje uživatel, tj. kurátor sbírky (katalogizátor) pomocí nastavitelných šablon. Nejčastěji užívanými výstupy jsou tiskové soubory ve formátu PDF a soubory pro potřeby publikování záznamů ve veřejně dostupných on-line katalogích (např. portál eSbirky.cz) ve formátu XLSX. Podoba tiskových výstupů (karet) pro sbírku ilustrací přímo navazuje na strojopisné katalogizační karty z uplynulých desetiletí 20. století.³ Katalogizační karty byly v minulosti zhotovovány ve třech kopiích: v jednom exempláři byly řazeny abecedně do jmenného katalogu, v dalším exempláři vázány do příslušné inventární knihy řazené podle inventárních čísel, a v posledním adjustovány na obal sbírkového předmětu. Od adjustace třetího exempláře bylo v posledních letech upuštěno z důvodů preventivní ochrany sbírek (absence lepidla na obalech vyráběných z archivního materiálu), v současnosti se tedy tisknou exempláře dva. Starší katalogizační záznamy pro sbírku ilustrací byly v minulých letech kompletně převedeny do databázového systému, nová katalogizace probíhá samozřejmě přímo v něm.

Popisy sbírkových předmětů v on-line katalogích a prezentacích obsahují podstatnou část informací z katalogizačních záznamů (nejdůležitější údaje). Prezentace umožňují badateli podrobné seznámení se sbírkou, na jehož základě je po domluvě s kurátory možné další bádání přímo v Knihovně Národního muzea, značnou část badatelských požadavků však pokryje studium digitalizátů. Na portálu eSbirky.cz je v současné době zpřístupněno již více než 11 600 děl ze sbírky ilustrací oddělení knižní kultury KNM, přičemž počet zveřejněných předmětů je výrazně limitován nutností ošetřovat autorská práva, pokud nejde o díla volná.

Digitalizace sbírky ilustrací

Sbírka ilustrací uchovávaných v oddělení knižní kultury KNM je kompletně digitalizována – v uplynulých letech probíhala intenzivní digitalizace starších přírůstků, v rámci katalogizace jsou průběžně digitalizovány rovněž přírůstky nové. Digitalizace je realizována z velké části prostřednictvím muzejního dobrovolnického programu. Předměty jsou skenovány v tzv. archivní kvalitě (formát TIF, rozlišení 400 dpi), která slouží k budoucí ochraně předmětů ve smyslu minimalizace další manipulace s originálními sbírkovými předměty a zároveň pro případné využití skenů v odborných publikacích nebo výstavních katalogích. Pro účely on-line prezentací jsou ze skenů pořizovány náhledy v úspornější kvalitě (formát JPG, rozlišení 200 dpi), nejen kvůli bezproblémové práci s prezentací, ale především kvůli ochraně dat. Ochrana je zároveň zajišťována zamezením stahování obrázků a užitím vodoznaku Národního muzea. Digitální archiv ilustrací je využíván velmi často, především pro reprodukce v publikacích a virtuální výstavy.

Postupy při zpracovávání souborů knižních prací

Při zpracovávání souborů tvorby konkrétních knižních výtvarníků ve sbírce ilustrací v oddělení knižní kultury KNM se postupy mohou velmi lišit. Přístup k získávaným kolekcím závisí především na míře jejich dosavadního uspořádání původním, potažmo posledním majitelem.

V některých případech může být soubor autorských prací, který se má stát součástí muzejních sbírek, zcela neurtříděn a díla nemusí být blíže označena, takže je nejprve nutné provést identifikaci a hrubé rozřídění jednotlivých prací a teprve následně přikročit k podrobnějšímu soupisu předmětů, který slouží mimo jiné jako podklad pro projednání nabídky do sbírek a později jako podklad ke zpracování (katalogizaci). Samozřejmostí je shromáždění literatury o výtvarníkovi, soupisů díla a pokud možno všech publikací výtvarně zpracovaných autorem. Shromáždění kompletní tištěné knižní (případně časopisecké a novinové) produkce ilustrované nebo graficky upravované daným výtvarníkem je užitečné rovněž z důvodů, že se v dochovaných souborech nezřídka nacházejí materiály k nerealizovaným publikacím nebo nepoužité varianty ilustrací či výzdoby.⁴ Právě srovnáváním s vydanými tiskovinami může dojít k přesnější identifikaci takových děl. Netřeba zdůrazňovat, že tyto nikdy nepublikované výtvarné práce bývají nejzajímavějšími položkami ilustračních kolekcí, protože jsou často jediným existujícím dokladem o daném edičním záměru, a tudíž dobovým dokumentem. Dalším velmi důležitým vodítkem jsou pochopitelně archivní materiály, pokud jsou dochovány.⁵ Množství užitečných údajů lze dohledat v nakladatelské korespondenci, nakladatelských smlouvách či pracovních

³ Elektronické zpracování záznamů je v oddělení knižní kultury využíváno od roku 2003.

⁴ Při identifikaci konkrétních knižních titulů výtvarně zpracovaných ilustrátorem dochází občas k humorným situacím. Správné určení autorských děl často znamená shromáždit a prohlédnout celé stovky tiskovin. V případech ilustrátorů dětské literatury může být součástí práce katalogizátora i studium literatury pro nejmenší čtenáře, například souborů říkadél, hádanek, či dokonce omalováněk, což může být ve studovně vědecké knihovny poněkud zarážející.

⁵ V řadě případů jsou do sbírek oddělení knižní kultury KNM cíleně získávány také archiválie související s pracovní činností dané osobnosti knižní kultury. Stávají se pak součástí fondu Nakladatelské archivy a osobní fondy.

Obr. 2. Porovnávání originálních ilustrací Václava Fialy s knižním vydáním *Starých řeckých bájí a pověstí* od Eduarda Petišky (Státní nakladatelství dětské knihy, 1958) při zpracovávání ilustračního souboru.

Obr. 4. Výběr knih ilustrovaných Helenou Rokytovou připravený pro porovnávání s originálními ilustracemi.

Obr. 3. Výběr knih ilustrovaných Zdeňkem Kudělkou připravený pro porovnávání s originálními ilustracemi.

Obr. 5. Výběr knih ilustrovaných Michalem Kudělkou připravený pro porovnávání s originálními ilustracemi.

poznámkách výtvarníka. Stejně tak pohled na celkové dílo výtvarníka a vývoj jeho tvorby v čase bývá nástrojem pro stanovení přibližné datace vzniku prací, pokud nejsou dostupné jiné prameny a není možné určit bližší informace o konkrétním připravovaném edičním projektu.

V případě, že jde o pozůstalost již nežijícího umělce, jehož dílo nebylo dosud příliš prozkoumáno a zdokumentováno literaturou ani soupisy prací a jím ilustrované publikace navíc nejsou běžně dostupné (např. limitované edice, vlastní vydání nebo nerealizované ediční počiny), může být identifikace velmi obtížná.

Velkou výhodou je pochopitelně možnost konzultace s žijícím autorem prací. V takových případech může být součástí jednání o zařazení díla do sbírek asistence autora při třídění a prvotním (pracovním) popisování knižních prací, a to v závislosti na způsobu autorské archivace: část výtvarníků si vede pečlivě evidovaný archiv, kde jsou všechny práce pro konkrétní publikaci systematicky uloženy a označeny, a pozdější muzejní evidence a zpracování jsou tedy poměrně bezproblémové. Jiní výtvarníci archivují své knižní práce způsobem méně přehledným; tehdy dochází, pokud je to možné, na hrubé roztřídění děl ve spolupráci s autorem

(příp. jiným pamětníkem či znalcem díla). Stává se ovšem, že ani samotný autor ilustrací si i přes výbornou paměť není jistý určením děl ve všech případech – z pochopitelných důvodů zejména výtvarník věnující se celoživotně ilustrační práci a s desítkami až stovkami knižních či novinových a časopiseckých realizací.

Právě novinové a časopisecké ilustrace jsou bez konkrétních vodítek poměrně obtížně identifikovatelné. K identifikaci nezřídka dochází dodatečně a náhodně při studiu periodik za jiným účelem (například při zpracovávání ilustrační tvorby jiného výtvarníka); v takových případech je výhodou dobrá vizuální paměť zpracovatele, práci pak usnadňuje pochopitelně digitální archiv ilustrací umožňující rychlé zpětné ověřování reprodukováných prací.

Při konzultacích s autory je vhodné zaznamenat co největší množství informací a zajímavostí ke konkrétnímu knižnímu titulu: okolnosti vzniku vydání, způsoby uvažování nad pojetím chystaných ilustrací a výtvarné podoby publikace vůbec, důvody volby užitých výtvarných technik, zejména netradičních a experimentálních, případně informace o spolupráci s dalšími členy tvůrčího týmu. Získaná data se stávají buď součástí katalogizačního záznamu (např.

ve formě poznámky), nebo, v případě obsáhlejšího materiálu, součástí doprovodné dokumentace (textový záznam, audionahrávka, videozáznam apod.) a jsou pak vhodným doplňkem pro budoucí výstavy, publikace či on-line prezentace. Delší autorský text o ilustrační práci a dobové cenzuře byl vytvořen například výtvarníkem Zdeňkem Mézlem jako dokument přímo pro potřeby Národního muzea.⁶ KNM rovněž pořídila videonahrávku rozhovoru v Mézlově ateliéru⁷ a v ateliéru Stanislava Kolíbala.⁸

Několik konkrétních způsobů a možných postupů při zpracovávání díla žijících i nežijících knižních výtvarníků je popsáno níže na příkladech rozsáhlejších ilustračních souborů získaných v posledních letech do sbírek oddělení knižní kultury KNM.

Uspořádání souborů knižních prací

Při pořádání souborů (tj. jednotlivých sbírkových přírůstků) knižních prací zapsaných do sbírky ilustrací v oddělení knižní kultury KNM se v první řadě přistupuje k seřazení celého souboru chronologicky dle datace vydání zastoupených tiskovin, ke kterým se originální autorské práce vztahují. V rámci tohoto třídění je obvykle pomocí všech dostupných zdrojů stanoveno, zda jde o tiskoviny realizované nebo ne-realizované. Nerealizované ediční počiny jsou pak řazeny na konec souboru.⁹

Při popisu originálních knižních prací, které jsou již rozříděny podle konkrétních titulů a připraveny k samotné katalogizaci, se mimo jiné zohledňuje technologie výroby knihy. V praxi je tedy při dalším pořádání postupováno následovně: jednotlivé práce, tedy sbírkové předměty, z nichž každý dostává jedinečné inventární číslo, jsou seřazeny tak, že v rámci dílčího souboru¹⁰ respektují posloupnost částí publikace, a to jak vazby, tak knižního bloku, který tvoří úvodní, textová a závěrečná část. Příklad takového řazení může být tento: předloha pro přebal nebo obálku, předloha pro řešení vazby (obvykle jde o kresebnou studii či předlohu pro ražbu nebo potisk potahu apod.), předloha pro předsádky, předloha pro úvodní stránky publikace (patiturní strana, titulní dvoustrana, strana s vydavatelskými údaji), dále originální ilustrace a studie k nim, nepoužité varianty ilustrací, případně dodatečně vytvořené ilustrace například pro další vydání či jazykové mutace publikace,¹¹ a nakonec předlohy pro závěrečné stránky (doslov, obsah, tiráž). Soubory mohou obsahovat též makety celé tiskoviny nebo jejích částí, předlohy pro doplňující dekorativní výzdobu či návrhy řešení ochranného pouzdra na knihu apod. Tento materiál je obvykle zařazován na závěr dílčí kolekce vztahující se

ke konkrétnímu titulu. Pro identifikaci jednotlivých předloh pro části tiskoviny a stanovení způsobu jejich zařazení v rámci souboru k dané publikaci je samozřejmě nutné porovnání s finální podobou tiskoviny, byla-li realizována.

Soubor knižních prací Václava Fialy

Oddělení knižní kultury KNM získalo v průběhu let 2017 až 2021 rozsáhlou kolekci tvorby ilustrátora, grafika a malíře Václava Fialy (1896–1980). Soubor obsahuje originální ilustrace, studie k nim, pomocné kresby s poznámkami, zkušební nátisky ilustrací či předlohy pro knižní obálky, přebaly i návrhy vazeb. Kolekce přibližuje mimo jiné technologii rozličných grafických tiskových technik, například postup při vícebarevném litografickém tisku – v dochované kolekci se nachází mnoho nátisků s jednotlivými fázemi barevných sou-tisků. Fond Václava Fialy ve sbírkách Národního muzea zahrnuje stovky děl z 20. až 70. let 20. století.¹² Dominují ilustrace ke knihám českých i světových klasiků (Ignát Herrmann, Alois Jirásek, Nikolaj Vasiljevič Gogol) a především ilustrace k orientálním pohádkám a poezii. K nejrozsáhlejším ilustračním cyklům ve Fialově sbírce v KNM patří kresby a barevné litografie ke dvěma vydáním knihy *Z pohádek Šahrazádinych* (1948 a 1949), kresby a kamenorytiny kombinované s litografií k Nizámího *Sedmi princeznám* (1943) nebo kolorované kresby k Petiškovým *Starým řeckým bájím a pověstem* (1958). Václav Fiala pracoval například pro nakladatelství Ladislav Janů, Bedřich Morávek, Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství, Vydavatelstvo Družstevní práce, dále pro Melantrich, Státní nakladatelství dětské knihy nebo Slovenské nakladateľstvo detskej knihy. Výtvarně doprovázel rovněž vlastní, zejména cestopisné texty: dřevorytovými ilustracemi doplnil například *Ogasavaru* (1928), *Zahradu Ueno* (1931) či *Pouť na Fuži-jamu* (1934).

Pozůstalost Václava Fialy byla před získáním do sbírek částečně utříděna podle jednotlivých knižních titulů, značná část prací však nebyla identifikována vůbec; před samotným procesem nabytí do sbírek bylo potřeba určit jednotlivá díla, především stanovit, která z nich jsou knižními (případně časopiseckými) pracemi a která volnou tvorbou, a tedy mimo hlavní sběrný program oddělení knižní kultury KNM.

Cennou pomůckou při identifikaci byl soupis grafického díla Václava Fialy,¹³ který však není zcela vyčerpávající a nezahrnuje všechny realizace. Kromě literatury o výtvarníkově i soupisu tvorby bylo pro určování děl nutné shromáždit veškeré dostupné publikace, které Václav Fiala ilustroval. Především byly využity knihy z fondů KNM (šlo o desítky titulů) a fondů Národní knihovny, čerpáno bylo i z dalších

⁶ MÉZL 2012.

⁷ DAŇKOVÁ – BOTOVÁ 2014.

⁸ BOTOVÁ – BRŮHA 2015.

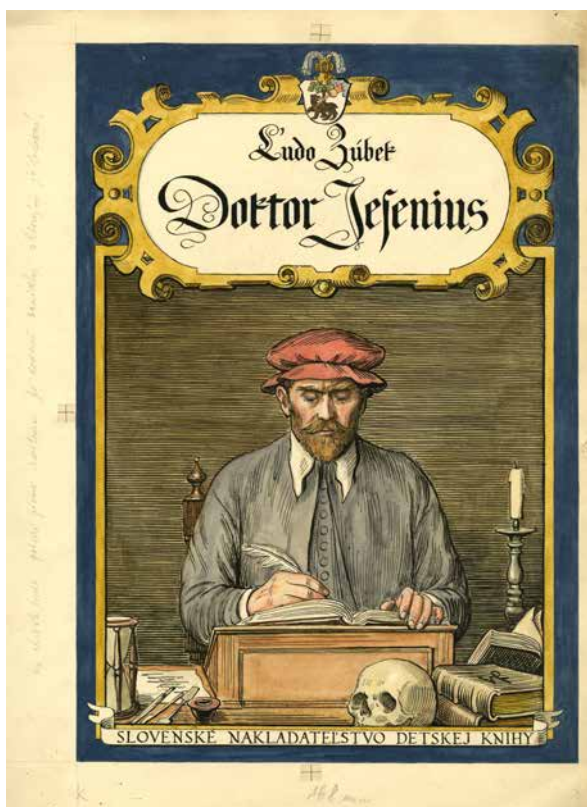
⁹ Tento postup pochopitelně nelze důsledně dodržet v případě, kdy je dílo konkrétního výtvarníka získáváno do sbírek postupně, v rámci více přírůstků, často i z různých zdrojů.

¹⁰ Dílčím souborem se rozumí soubor prací ke konkrétní publikaci v rámci jednoho přírůstku, tj. jde spíše o pracovní označení. V praxi tedy může jít například o dílčí soubor prací č. inv. Ilustrace Fiala 814–879 vytvořených pro knihu *Malachitová škatulka* (1960), přičemž celý přírůstek neboli soubor tvorby Václava Fialy v KNM má inventární čísla Ilustrace Fiala 1–1057.

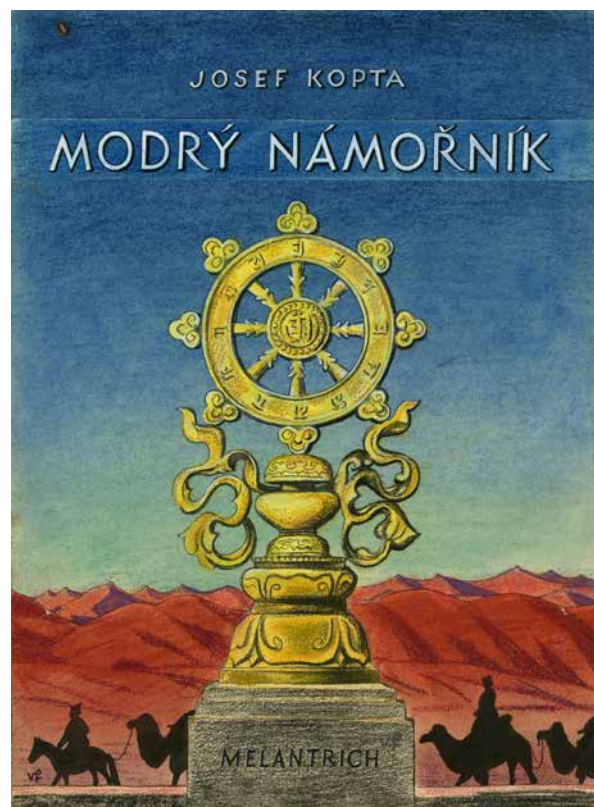
¹¹ Pokud se ilustrace a celkové výtvarné řešení dalšího vydání či jazykových mutací zcela liší, jsou takové předlohy zařazeny v rámci zpracovávaného přírůstku jako samostatný dílčí soubor chronologicky.

¹² Knižní práce Václava Fialy byly uloženy ve sbírkách oddělení knižní kultury KNM a zpracovány pod inventárními čísly Ilustrace Fiala 1–1057.

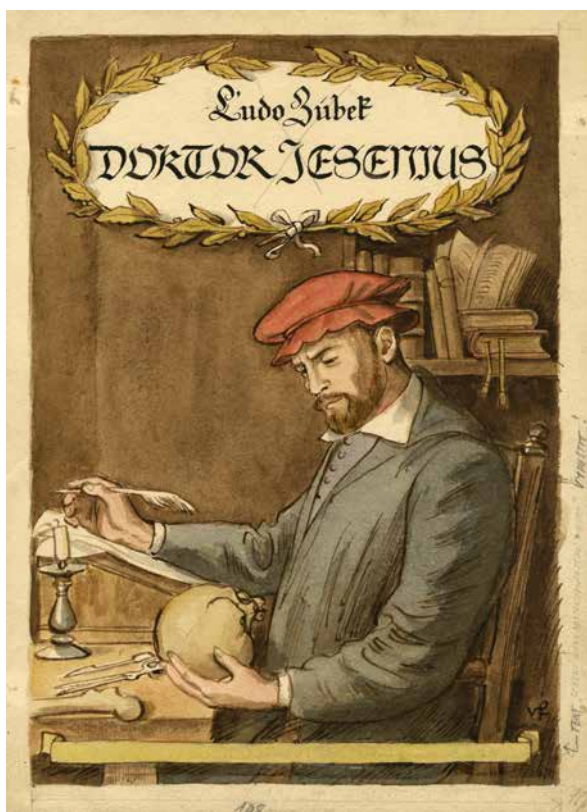
¹³ BUŽGOVÁ 1961.

Obr. 6. Předloha Václava Fialy pro přední stranu přebalu knihy Ľudo Zúbka *Doktor Jesenius*, Slovenské nakladateľstvo detskej knihy, 1956. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Fiala 752.

Obr. 8. Předloha Václava Fialy pro přední stranu přebalu knihy Josefa Kopty *Modrý námořník*, Melantrich, 1947. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Fiala 704.

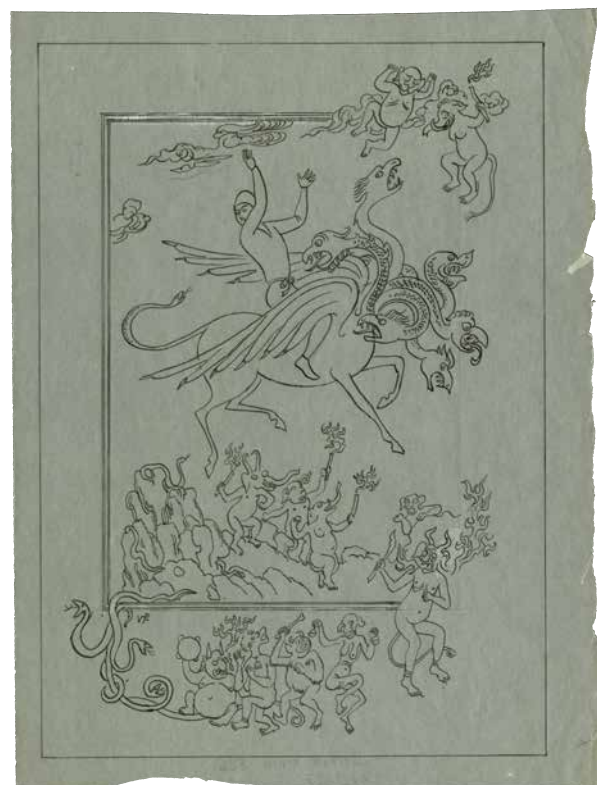
Obr. 7. Předloha Václava Fialy pro přední stranu přebalu knihy Ľudo Zúbka *Doktor Jesenius*, Státní nakladatelství dětské knihy, 1959. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Fiala 764.

Obr. 9. Zkušební nátisk ilustrace Václava Fialy pro přední stranu přebalu knihy Josefa Kopty *Modrý námořník*, Československý spisovatel, 1958. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Fiala 956.

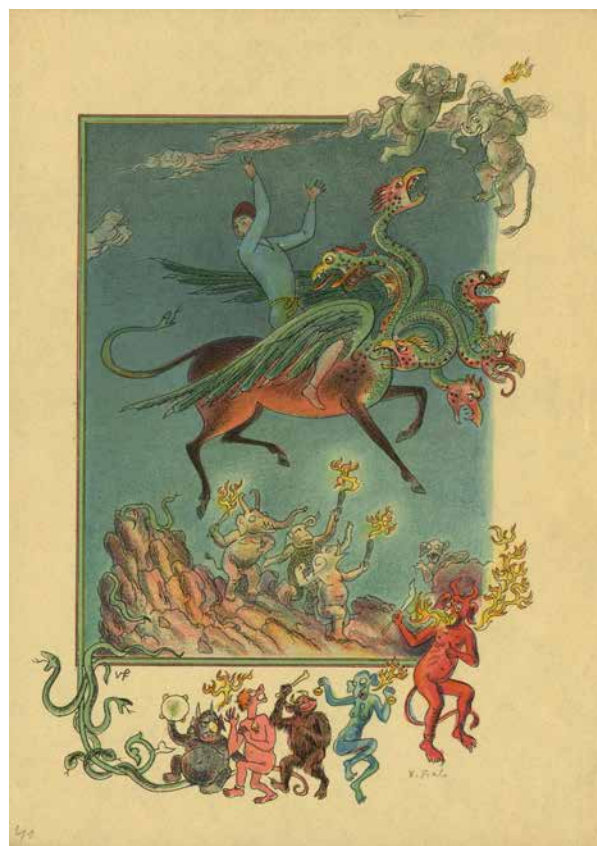
Obr. 10. Předloha Václava Fialy pro ražbu na vazbu knihy Iljase Nizámího *Sedm princezen*, Svět sovětů, 1959. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Fiala 508.

Obr. 12. Pomocná kresba k ilustraci Václava Fialy ke knize Iljase Nizámího *Sedm princezen*, Vydavatelstvo Družstevní práce, 1943, edice Nesmrtelní. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Fiala 596.

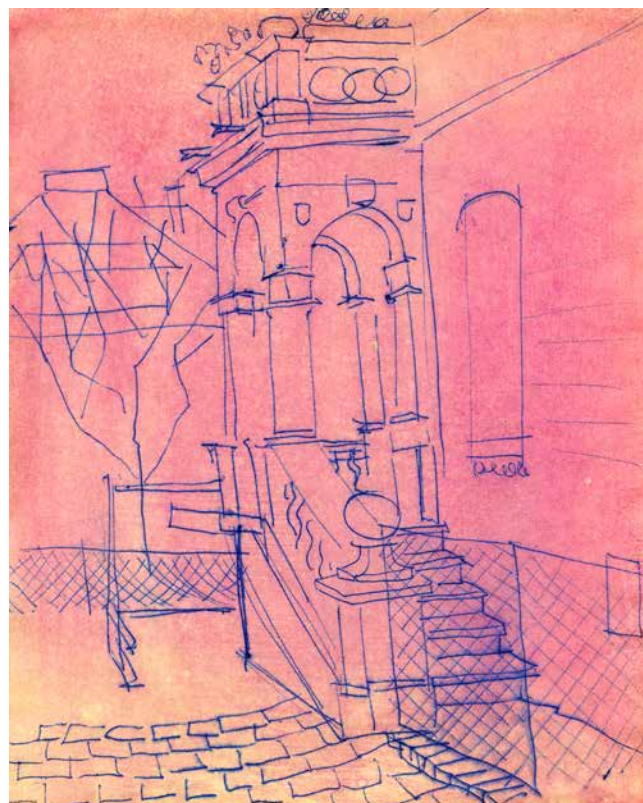
Obr. 11. Studie k ilustraci Václava Fialy ke knize Iljase Nizámího *Sedm princezen*, Vydavatelstvo Družstevní práce, 1943, edice Nesmrtelní. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Fiala 595.

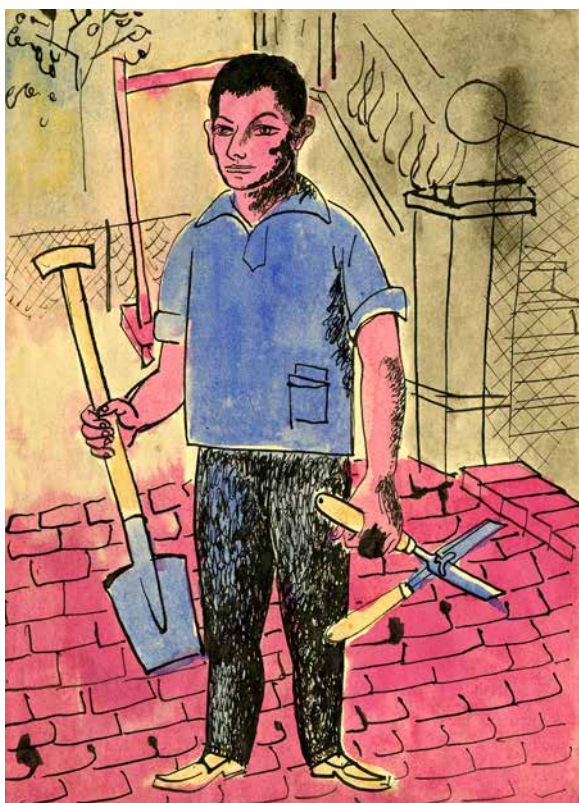
Obr. 13. Nátisk ilustrace Václava Fialy ke knize Iljase Nizámího *Sedm princezen*, Vydavatelstvo Družstevní práce, 1943, edice Nesmrtelní. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Fiala 601.

Obr. 14. Studie Jaroslava Hořánka k nepoužité ilustraci ke knize Václava Čtvrťka *Chlapec s prakem*, Státní nakladatelství dětské knihy, 1961. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Hořánek 836.

Obr. 16. Studijní kresba Jaroslava Hořánka ke knize Václava Čtvrťka *Chlapec s prakem*, Státní nakladatelství dětské knihy, 1961. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Hořánek 841.

Obr. 15. Studie Jaroslava Hořánka k nepoužité ilustraci ke knize Václava Čtvrťka *Chlapec s prakem*, Státní nakladatelství dětské knihy, 1961. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Hořánek 837.

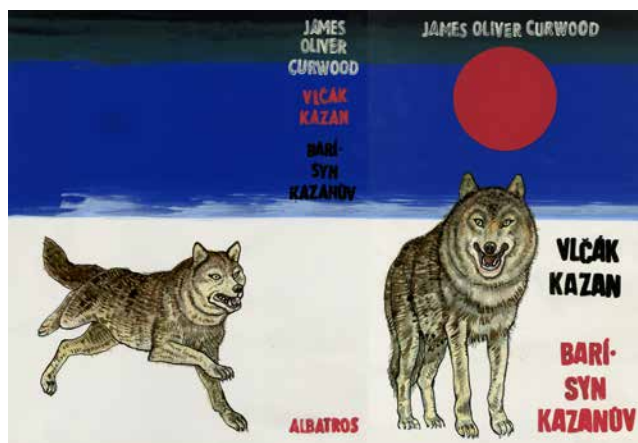

Obr. 17. Studie k obálce Jaroslava Hořánka pro omalovánky Olgy Hejné *Barevná pohádka pro štěňátka*, Albatros, 1970, edice Omalovánky / Trojlístek. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Hořánek 92.

zdrojů, například on-line katalogů a databází ostatních knihoven, muzeí, galerií i antikvariátů. Řada přípravných Fialových studií k ilustracím obsahuje autorské pracovní poznámky nebo technické pokyny pro zhotovení reprodukcí – z takových poznámek lze též čerpat mnoho užitečných informací o realizaci konkrétních knižních titulů. Prostřednictvím těchto zdrojů se podařilo identifikovat drtivou většinu nabízených prací a připravit tak kolekci, která se stala předmětem jednání a posléze obsahem několika nových přírůstků do sbírek KNM.

Obr. 18. Studie k obálce Jaroslava Hořánka pro omalovánky Olgy Hejné *Barevná pohádka pro štěňátka*, Albatros, 1970, edice *Omalovánky / Trojlístek*. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Hořánek 94.

Obr. 20. Nepoužitý návrh obálky Jaroslava Hořánka pro knihu Jamese Olivera Curwooda *Vlčák Kazan / Barí, syn Kazanův*. Vyšlo v Albatrosu, 1980, v edici *Knihy odvahy a dobrodružství* za použití standardní grafické podoby obálek této ediční řady. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Hořánek 1265.

Obr. 19. Kreslený pracovní obal Jaroslava Hořánka pro soubor ilustrací ke knize Vjačeslava Palmana *Tajemství pytlácké jeskyně*, Albatros, 1981, edice *Knihy odvahy a dobrodružství*. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Hořánek 959.

Zajímavostmi Fialova souboru jsou ilustrace připravené pro rozdílná vydání některých publikací. K těmto případům patří kniha *Z pohádek Šahrazádiných* – rozdíl ve výtvarné podobě přebalů a vstupů knih;¹⁴ dále *Doktor Jesenius* – pozměněné ilustrace i nový přebal¹⁵ nebo *Modrý námořník* – zcela rozdílná ilustrační výzdoba, navíc za užití rozdílných výtvarných technik.¹⁶ V souvislosti s výše uvedeným je nutné podotknout, že při zpracovávání kolekce ilustrací daného výtvarníka je nezbytné porovnat, pokud možno, všechna autorem ilustrovaná vydání konkrétního titulu. Kromě případů zcela odlišných výtvarných pojetí bývá poměrně časté, že další vydání jsou rozšiřována o nové ilustrace (buď nově vytvořené, nebo původní, ale do dřívějších vydání nezařazené). Pro nová vydání bývají rovněž nově vytvářeny například drobné ilustrační viněty do textu nebo nová dekorativní doplňková výzdoba. Tvorba zcela nové obálky či přebalu je také velmi častým jevem, zejména pokud publikace vychází v jiném nakladatelství než předchozí vydání. V případě užití rozdílného typu knižní vazby pro další vydání je nové grafické řešení jeho obálky, potahu či přebalu nutné z důvodů technologických odlišností – každá vazba skýtá jiné výtvarné možnosti či naopak omezení.

Podobným způsobem, který byl užit pro identifikaci a zpracování sbírky ilustrací Václava Fialy, je postupováno prakticky u každé rozsáhlejší více či méně utříděné autorské ilustrační kolekce (pozůstalosti). Pokud jde například o pozůstalost nakladatele obsahující tvorbu více autorů ilustrací, ke zpracovávání originálních výtvarných prací je přistupováno obdobně. Pro účely identifikace a porovnávání s tištěnými publikacemi bývá ovšem shromážděna kompletní produkce daného nakladatelství.¹⁷

¹⁴ Kniha vyšla s ilustracemi Václava Fialy dvakrát krátce po sobě (ELK, 1948; Sfinx, 1949). Obě vydání se liší úpravou přebalu, vazby, předásek a vstupu knihy.

¹⁵ Slovenské nakladatelstvo detskej knihy, 1956; pozměněné ilustrace a nový přebal – Státní nakladatelství dětské knihy, 1959.

¹⁶ Kresby (Melantrich, 1947); dřevoryty (Československý spisovatel, 1958).

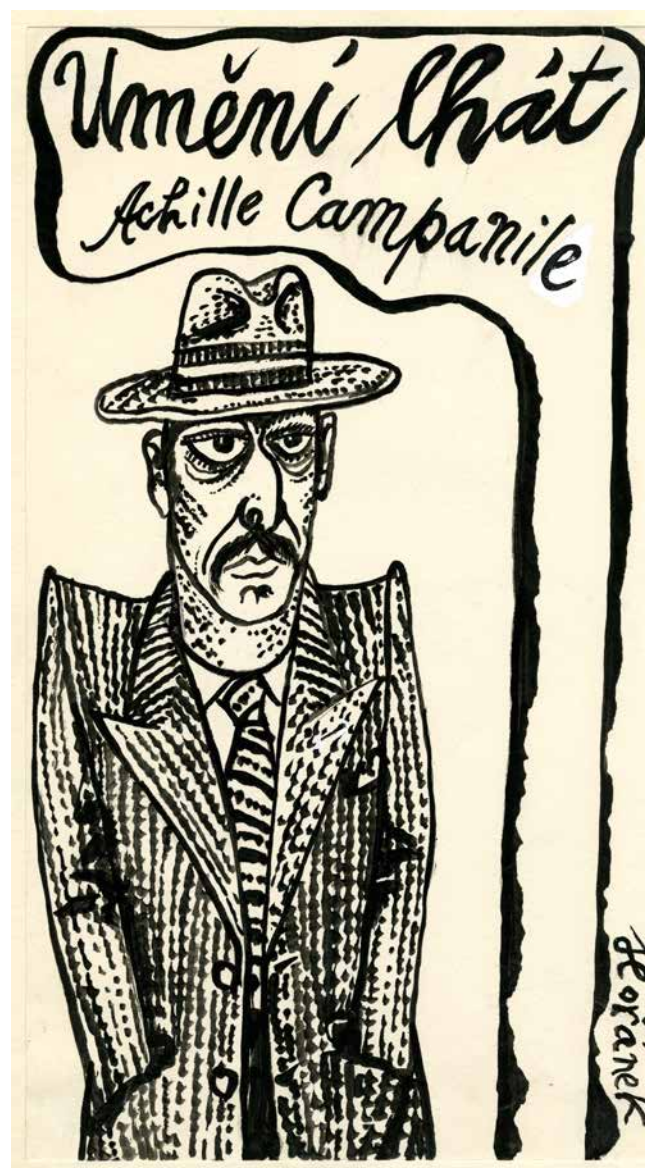
¹⁷ Takovým způsobem bylo postupováno například při zpracovávání pozůstalosti nakladatele Aloise Dyka, získané od sbírek KNM v roce 2005. Kmenovým výtvarníkem nakladatelství byl Jan Konůpek a jeho knižní práce v kolekci proto převládají. Knižní tvorba byla zpracována pod inventárními čísly Ilustrace Dyk 1–538.

Obr. 21. Studijní kresby Jaroslava Hořánka pro knihu Jamese Olivera Curwooda *Vlčák Kazan / Barí, syn Kazanův*, Albatros, 1980, edice *Knihy odvahy a dobrodružství*. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Hořánek 1196.

Soubor knižních prací Jaroslava Hořánka

Ve sbírkách oddělení knižní kultury KNM je hojně zastoupena tvorba výtvarníka Jaroslava Hořánka (1925–1995). V letech 2009–2011 získalo Národní muzeum jeho knižní práce, plakáty, exlibris a drobnou grafiku i archiválie. Knižních prací je evidováno více než 1500.¹⁸ Kolekce Hořánkovy knižní tvorby obsahuje knižní ilustrace, pracovní studie k nim či návrhy obálek a přebalů. Především jde o tvorbu z 60. a 70. let 20. století, kdy autor pracoval například pro nakladatelství Albatros, Československý spisovatel, Naše vojsko a další. Jaroslav Hořánek ilustroval jak dětské knihy a časopisy, tak literaturu pro dospělé čtenáře. V souboru prací jsou uchovávány i časopisecké a novinové ilustrace. Množství přípravného materiálu včetně kreslených dějových scénářů s poznámkami, které se rovněž staly součástí sbírek KNM, velmi dobře dokumentuje výtvarníkovy postupy při práci na vznikajících publikacích. K některým knihám se dochovaly desítky skic a variant motivů ilustrací. Ke každému titulu výtvarník přistupoval evidentně velmi svědomitě, hledal vhodné výrazové prostředky, odpovídající literárnímu obsahu. Čtenáře Hořánkem ilustrovaných knih i badatele ve výtvarníkově

Obr. 22. Novinová ilustrace Jaroslava Hořánka pro *Lidovou demokracii* z 27. 1. 1984. Achille Campanile: *Umění lhát*. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Hořánek 434.

sbírce může překvapit široká paleta používaných výtvarných technik. Vedle serigrafie, kterou uplatňoval ve volné tvorbě a exlibris, jsou v muzejní kolekci zastoupeny rozmanité kresběné i malířské techniky či koláž, ale také originální autorové kombinované techniky, se kterými Hořánek často experimentoval. Neustále zkoušel nové způsoby tisku – matrice pro své experimenty si výtvarník připravoval různými způsoby, například rytím, či dokonce leptáním do kartonu, speciálně upraveného nanesením vrstvy barev a laku, přičemž takto zpracovaný karton sloužil jako tisková forma. Vzniklé tisky někdy navíc dále dotvářel. Přestože jsou Hořánkovy ilustrace velmi různorodé, sjednocuje je jeho nezaměnitelný, typický rukopis, ať už se jedná o klasickou černobílou perokresbu, či experimentální tisk z hloubky.

¹⁸ Knižní práce byly uloženy ve sbírkách oddělení knižní kultury KNM a zpracovány pod inventárními čísly Ilustrace Hořánek 1–1590.

Obr. 23.–24. Studie Jaroslava Hořánka k ilustraci a finální ilustrace v časopise Květy, č. 7 z roku 1966. Jiří Svetozar Kupka: *Zkáza křižníku Campeador*. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Hořánek 270.

Kolekce knižních prací uchovávaná v soukromé pozůstalosti Jaroslava Hořánka byla poměrně přehledně utříděna podle jednotlivých knižních titulů a tímto způsobem pečlivě uchovávána i po výtvarnickové smrti, resp. do doby převzetí Národním muzeem do sbírek. Výtvarné materiály

ke konkrétním knižním titulům byly uloženy v původních složkách nadepsaných autorovou rukou, některé obaly jsou nadto vyzdobené tematickou ilustrací.¹⁹ Pouze menší část prací bylo nutné teprve identifikovat. Při práci s kolekcí byl zmíněn způsob autorské archivace velmi důležitým vodítkem. Všechny jednotlivé práce byly samozřejmě opět porovnávány se shromážděnými knižními vydáními a identifikovány, přičemž bylo ověřováno, zda se skutečně jedná o ilustrace pro daný titul, o použité či nepoužité varianty, o studijní kresby k ilustracím a podobně. Vzhledem k tomu, že Jaroslav Hořánek ilustracemi v 70. a 80. letech 20. století hojně doprovázel novinové a časopisecké povídky, bylo nutné rovněž zohlednit tuto část jeho tvorby a dané práce identifikovat porovnáváním s konkrétními čísly periodik, pro která pracoval.²⁰ Mnohdy to znamenalo prolistovat celé ročníky zmíněných dvou desetiletí, přičemž bylo zjištěno, že část Hořánkových ilustrací nebyla pro vydání nakonec použita. Cennou pomůckou pro prvotní identifikaci byl soubor novinových výstřížků s otiskem ilustracemi pracemi z archivu autora (byť neúplný), který byl převzat společně s autorovými pracemi a posléze zařazen do doprovodné dokumentace oddělení knižní kultury KNM.

Soubor knižních prací Dany Puchnarové

Kolekce knižní tvorby malířky, grafičky a ilustrátorky Dany Puchnarové (*1938) byla do sbírek oddělení knižní kultury KNM zapsána v roce 2016. Obsahuje práce z 60.–80. let 20. století: desítky originálních ilustrací, velké množství přípravných studií k jednotlivým publikacím i návrhy knižních úprav – obálek, přebalů, knižních vazeb, edičních značek a návrhy typografie.²¹ Součástí přírůstku byl soubor exlibris, návrhy plakátů i korespondence s nakladateli.

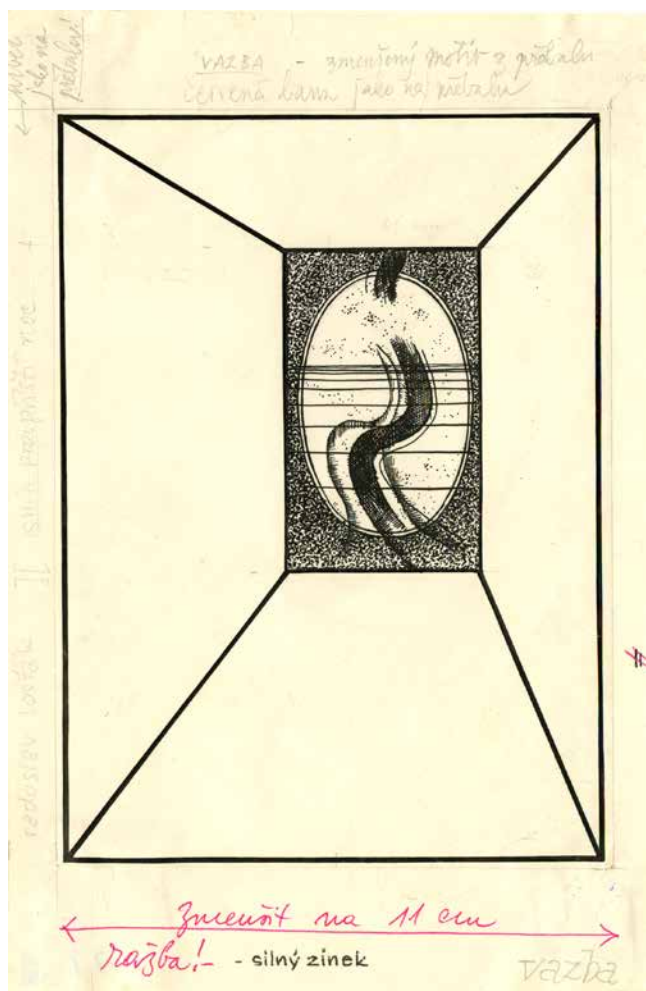
Část kolekce tvoří například návrhy obálek pro Státní nakladatelství krásné literatury a umění (později Odeon) z 60. let, návrhy knižních úprav pro nakladatelství Vyšehrad a pro Ústřední církevní nakladatelství či makety sbírek autorských veršů Puchnarové – *Na prahu zamlčení* a *Naděje v proměnění*. Cennou část kolekce tvoří řada nerealizovaných návrhů a nepoužitých variant úprav publikací.

Dana Puchnarová se věnovala jak knižní ilustraci, tak grafické úpravě tiskovin, ačkoliv tyto výtvarné činnosti bývají obvykleji záležitostí dvou profesionálů – ilustrátora a úpravce. Puchnarová proto stojí za řadou titulů jako autorka kompletní výtvarné výpravy. Získaný soubor prací velmi dobře dokumentuje nejen oba tyto póly její tvorby, ale dochované materiály výborně dokládají náročné postupy při předtiskové přípravě knihy před digitální érou. Makety knižních vazeb, přebalů či vnitřních částí knihy, první skici a návrhy a nerealizované varianty grafických úprav lze porovnávat s nátisky, které jsou též součástí kolekce, a samozřejmě s výslednou podobou jednotlivých publikací. Nepoužité varianty návrhů dokumentují, které výtvarné řešení bylo vybráno jako nejvhodnější a které bylo oproti tomu zamítnuto například pro přílišnou výraznost provedení. Mezi tituly,

¹⁹ Viz například č. inv. Ilustrace Hořánek 959 (obr. 19).

²⁰ Především jde o Práci, Lidovou demokracii a časopis 100 + 1 zahraniční zajímavost.

²¹ Knižní práce byly uloženy ve sbírkách oddělení knižní kultury KNM a zpracovány pod inventárními čísly Ilustrace Puchnarová 1–347.

k nimž Národní muzeum získalo originální předlohy a u kterých je Puchnarová autorkou jak ilustrací, tak úpravy, patří například kniha *Sníh pro příští noc* od Radoslava Lošťáka (1968), *Modré přilby na přehradě* od Jana Dobraczyňského (1976) nebo *Stříbrní orli* od Teodora Parnického (1982).

Kolekce knižní tvorby byla získána do sbírek přímo od autorky. Takový způsob nabytí je nejideálnějším případem, protože je možné velmi přesně identifikovat většinu prací, shromáždit doplňující informace o jejich vzniku, případně konzultovat podrobnosti popisu děl. Značná část originálních prací Dany Puchnarové obsahuje autorčiny poznámky k funkci jednotlivých děl, tj. určení částí tiskovin (například zda jde o předlohu pro přebal, vazbu knihy, konkrétní textovou část knihy). Poznámky sloužily především pro orientaci v rámci příprav prací pro prezentace na výstavách. Velká část předloh je taktéž opatřena autentickými pokyny autorky nebo technické či výtvarné redakce pro sazbu, tiskárnu nebo knihárnu, u předloh pro barevné soutisky pak poznámkami pro užití jednotlivých tiskových barev. Tyto poznámky a pokyny obecně dobře dokreslují představu o průběhu všech činností před samotným tiskem a knihařským zpracováním. Jsou rovněž výborným zdrojem informací pro zpracovávání sbírky, přičemž samozřejmě i takto opatřené práce jsou následně srovnávány s knižními

Obr. 25.–26. Předloha Dany Puchnarové pro ražbu na vazbu knihy Radoslava Lošťáka *Sníh pro příští noc*, Kruh, 1968 a porovnání s finální podobou publikace. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Puchnarová 68.

realizacemi a postup pořádání i samotné katalogizace se příliš neliší od výše popsaných případů.

Soubor knižních prací manželů Kabátových

Kolekce prací ilustrátora, grafika a typografa Václava Kabáta (*1932), zařazovaná do sbírek oddělení knižní kultury KNM v letech 2016–2017, obsahuje originální ilustrace, předlohy k obálkám a přebalům a makety knižních titulů, především nakladatelství Albatros, Mladá fronta či Československý spisovatel.²²

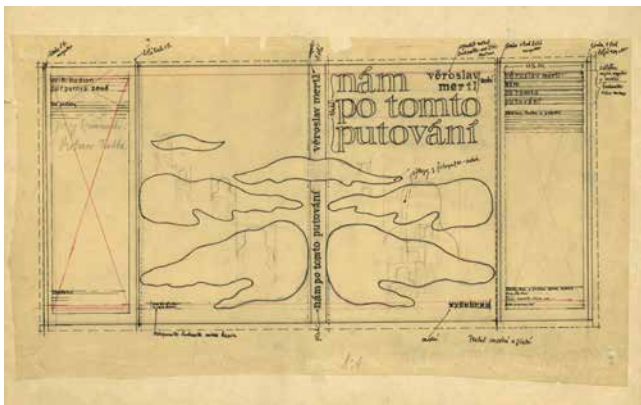
Václav Kabát patří ke knižním výtvarníkům, kteří se kromě ilustrování věnují i grafické úpravě tiskovin, bývá tedy mnohdy autorem obou těchto vizuálních složek publikací. Autorovu komplexní práci na knihách dokládají například dvě pečlivě připravené makety dobrodružných příběhů Jamese Krússe *Léto na Humřím útesu* (1983) a *Hosté na Humřím útesu* (1984) s rozkresy sazby a umístění ilustrací. Obě makety se dostaly do sbírek KNM.²³ Dvě rozdílná vydání pohádkové knihy Jamese Thurbera *Trináctery hodiny* připravil Kabát pro nakladatelství Albatros v rozmezí dvaceti let (1974 a 1994). Některé ilustrace byly použity opakovaně, zatímco jiné byly pro druhé vydání vytvořeny nově – originální předlohy pro obě verze jsou dnes taktéž součástí muzejního souboru, včetně několika nerealizovaných variant přebalů.

Knižní práce byly získávány do sbírek přímo od autora. Dílčí soubory byly velmi přehledně archivovány a popsány samotným výtvarníkem, velkou výhodou byla možnost konzultace s ním. Následná katalogizace po zapsání předmětů do sbírek KNM byla proto značně usnadněna. V rámci několika přírůstků byl navíc získán soubor autorských novoroček Václava Kabáta a dřevorytecká rydla, užívaná jím i jeho ženou, rovněž výtvarníci.

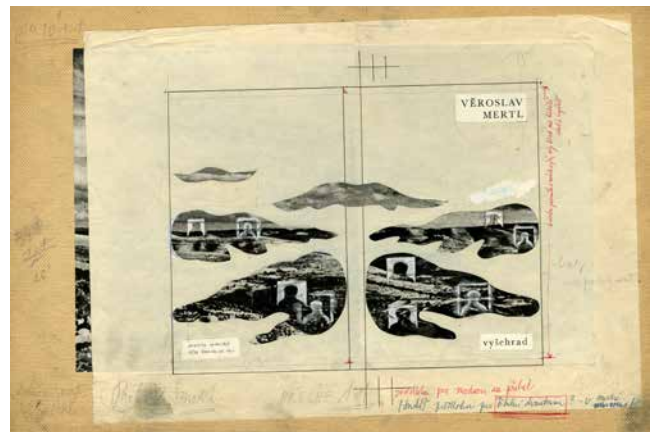
Od Zdenky Kabátové-Táborské (1933–2021) získalo oddělení knižní kultury KNM v letech 2012–2016 kolekci autorských dřevorytových štočků pro tisk ilustrací k publikacím

²² Knižní práce byly uloženy ve sbírkách oddělení knižní kultury KNM a zpracovány pod inventárními čísly Ilustrace Kabát 1–348.

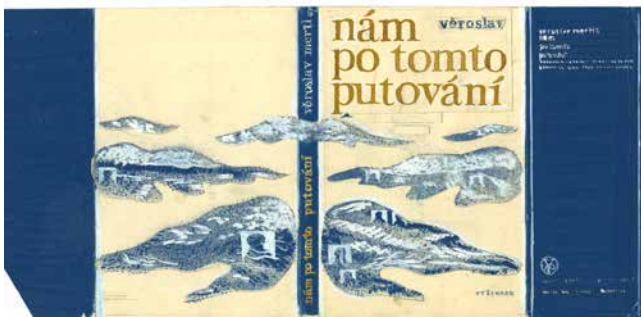
²³ Oddělení knižní kultury KNM, sbírka ilustrací, inventární čísla Ilustrace Kabát 1–2 (*Hosté na Humřím útesu* viz obr. 35–37).

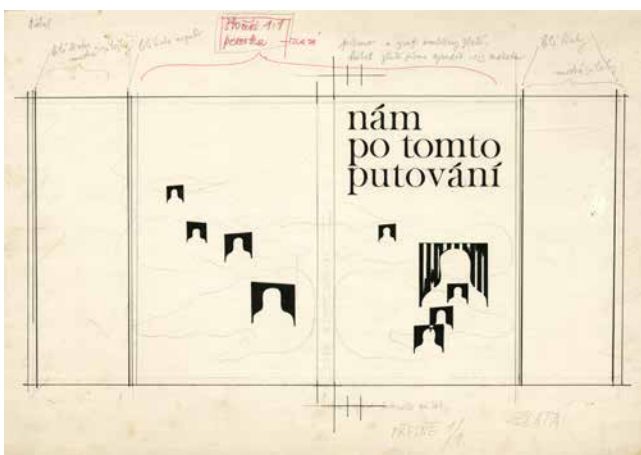
Obr. 27. Rozkres kompozice přebalu Dany Puchnarové pro knihu Věroslava Mertla *Nám po tomto putování*, Vyšehrad, 1974. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo ilustrace Puchnarová 170.

Obr. 30. Předloha Dany Puchnarové pro část motivu přebalu a titulní dvoustrany (pro tisk modrou barvou) pro knihu Věroslava Mertla *Nám po tomto putování*, Vyšehrad, 1974. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo ilustrace Puchnarová 177.

Obr. 28. Návrh přebalu Dany Puchnarové pro knihu Věroslava Mertla *Nám po tomto putování*, Vyšehrad, 1974. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo ilustrace Puchnarová 172.

Obr. 29. Předloha Dany Puchnarové pro část motivu a část typografie přebalu (pro tisk zlatou barvou) pro knihu Věroslava Mertla *Nám po tomto putování*, Vyšehrad, 1974. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo ilustrace Puchnarová 176.

vydáváním v 70. a 80. letech 20. století (spolupracovala například s nakladatelstvími Albatros, Mladá fronta, Svoboda, Československý spisovatel nebo Panorama). V roce 2016 byl do sbírek KNM získán soubor originálních ilustrací ke knize Hermíny Frankové *Kluk od vody* (1987).²⁴ Stejně jako v případě Václava Kabáta byly i Kabátové-Táborské štočky a ilustrace autorkou přehledně popsány a bylo využito možnosti konzultace s výtvarnicí. I přesto bylo opět nutností následné srovnávání originálních knižních prací i štoček k ilustracím s vydanými publikacemi výtvarně zpracovanými oběma tvůrci.

Soubor knižních prací rodiny Kudělkových

V roce 2022 získala KNM do svých sbírek velmi rozsáhlou tvorbu celé rodiny ilustrátorů tvořících především pro nakladatelství Albatros – práce Zdeňka Kudělky (1921–1992), jeho ženy Heleny Rokytové (1922–2015) a jejich syna Michala Kudělky (1947–2001).²⁵ Všechny tři velmi ucelené kolekce obsahují studie k ilustracím, makety knih, originální ilustrace a předlohy pro obálky a přebaly, návrhy vazeb, návrhy typografie a nátisky. Trio výtvarníků doprovázelo knihy pro nejmenší čtenáře, knihy pro mládež, klasickou českou i zahraniční beletrii, literaturu o české historii, naučnou literaturu, encyklopedie i učebnice. Soubory zahrnují pestrou škálu kresebných, malířských i grafických tiskových technik a dokumentují postupy práce ilustrátorů i postup při předtiskové přípravě knih ve 2. polovině 20. století.

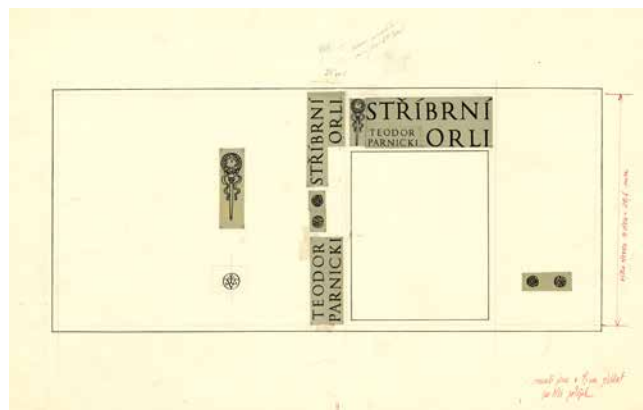
Kolekce Zdeňka Kudělky a Heleny Rokytové obsahují originální knižní práce především pro nakladatelství Albatros z 50.–80. let 20. století. Jedná se o materiály dokumentující několik desetiletí intenzivní výtvarné práce manželské dvojice ilustrátorů. Těžištěm díla Zdeňka Kudělky byly ilustrace knih pro mládež a ilustrace ke klasické české

²⁴ Štočky a ilustrace Zdenky Kabátové-Táborské byly uloženy ve sbírkách oddělení knižní kultury KNM a zpracovány pod inventárními čísly Štočky Kabátová 1–61 a Ilustrace Kabátová 1–23.

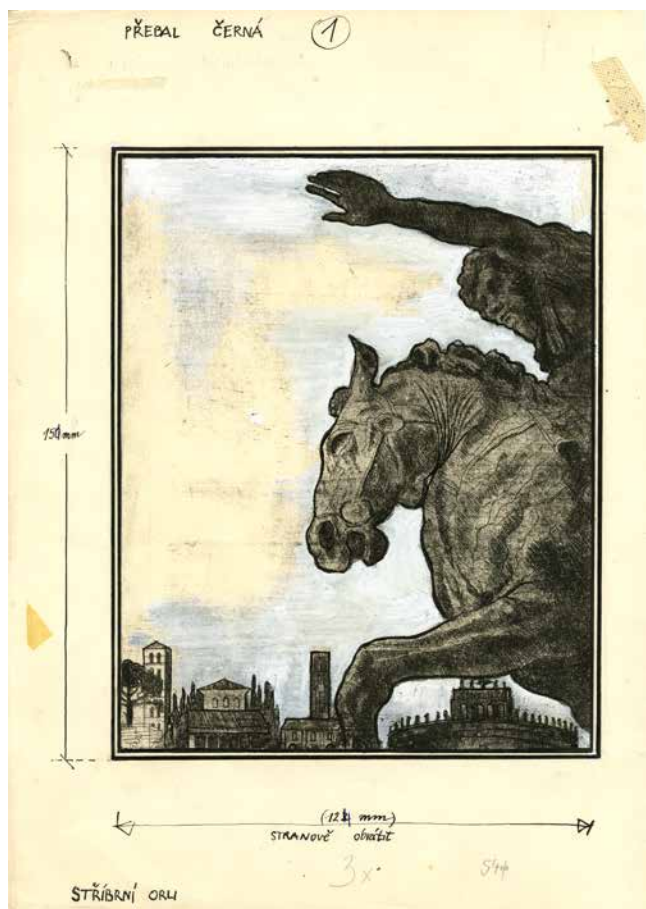
²⁵ Kolekce je dosud zpracovávána a bude uložena v oddělení knižní kultury KNM ve sbírce ilustrací. Získaný soubor obsahuje 1396 knižních prací Zdeňka Kudělky, 717 prací Heleny Rokytové a 1350 prací Michala Kudělky.

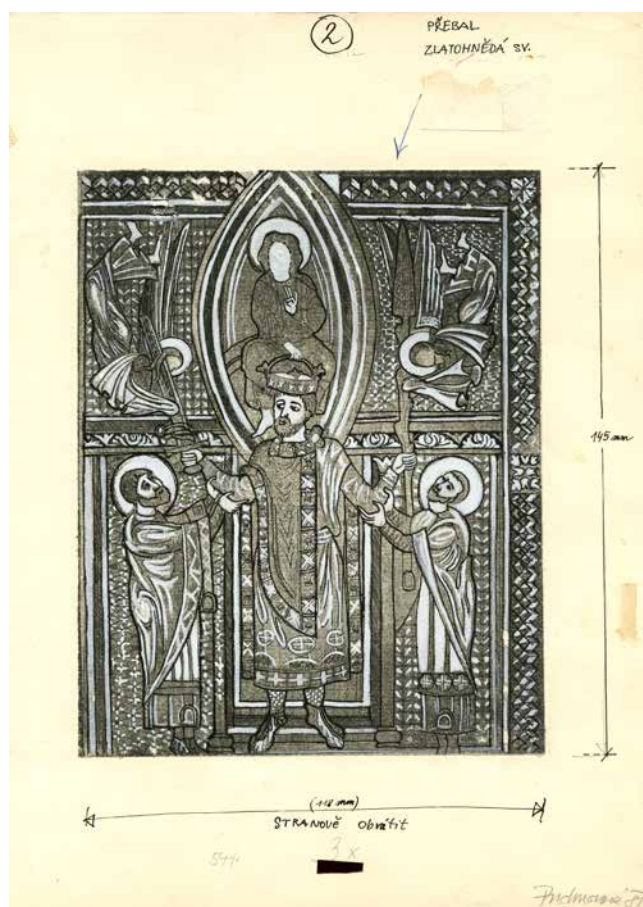
Obr. 31. Návrh přebalu Dany Puchnarové ke knize Teodora Parnického *Stříbrní orlí*, Vyšehrad, 1982. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Puchnarová 224.

Obr. 33. Předloha Dany Puchnarové pro typografii a dekorativní prvky přebalu knihy Teodora Parnického *Stříbrní orlí*, Vyšehrad, 1982. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Puchnarová 227.

Obr. 32. Předloha Dany Puchnarové pro část motivu pro přebal (pro tisk černou barvou) ke knize Teodora Parnického *Stříbrní orlí*, Vyšehrad, 1982. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Puchnarová 225.

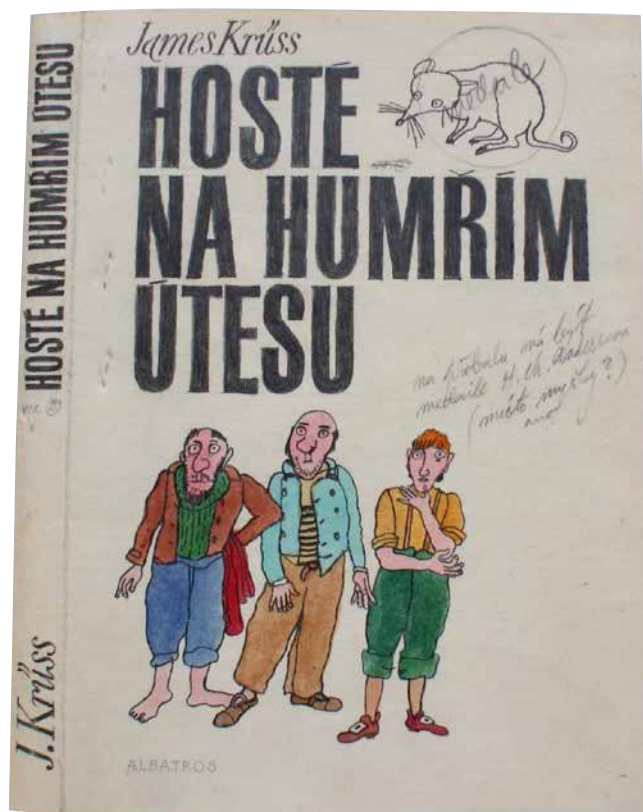
Obr. 34. Předloha Dany Puchnarové pro část motivu pro přebal (pro tisk zlatohnědou barvou) ke knize Teodora Parnického *Stříbrní orlí*, Vyšehrad, 1982. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Puchnarová 226.

i zahraniční beletrii. Ilustrace Heleny Rokytové doprovázely téměř výhradně dětské knihy pro menší čtenáře.

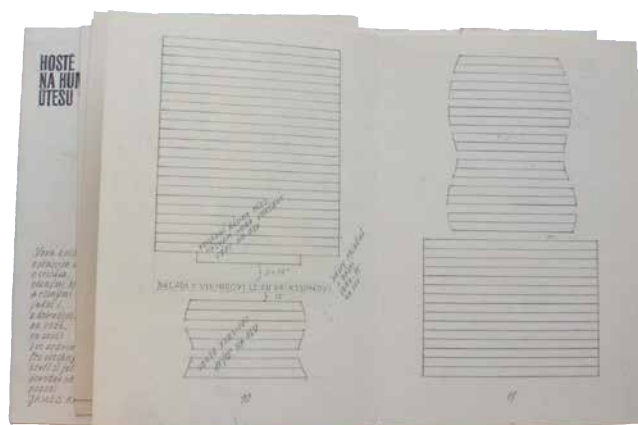
Soubor ilustračního díla Michala Kudělky ke knihám z let 1976–2001 zahrnuje taktéž hlavně práce pro nakladatelství Albatros včetně autorových návrhů grafické úpravy některých titulů. Do sbírek byly rovněž získány předlohy pro obrázkové seriály časopisu *Materidouška*. V kolekci převládají ilustrace knih pro mládež, k naučné literatuře a ilustrace k literatuře o české historii. Soubor prací Michala Kudělky dokumentuje mimo jiné výraznou změnu v předtiskové

přípravě – konec užívání knihtisku a masový nástup počítačových technologií v 90. letech 20. století, což se projevilo značnou proměnou způsobu přípravy předloh pro tisk a přineslo nové možnosti při navrhování grafických úprav.

Všechny tři kolekce knižních prací uchovávané v rodině výtvarníků byly velmi přehledně utříděny podle jednotlivých knižních titulů, pouze menší část prací bylo nutné dodatečně identifikovat. Některé práce byly uchovávané mimo

Obr. 35.–37. Maketa Václava Kabáta s rozkresem a předpisem sazby pro knihu Jamese Krüsse *Hosté na Humřím útesu*, Albatros, 1984. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Kabát 2.

daný systém – šlo o díla půjčovaná v uplynulých desetiletích na četné výstavy a nezařazená zpět do původních složek. Tato díla byla nicméně identifikována a zařazena do příslušných ilustračních souborů. Několik knižních titulů v případě všech tří výtvarníků zůstalo pouze ve fázi přípravy, přičemž k vydání v zamýšlené podobě nedošlo, přestože předtisková příprava obrazové části došla u některých knih až do finální nebo téměř finální fáze. Dochovaly se tak dokončené ilustrace připravené pro reprodukování, které však nebyly nikdy publikovány. Materiály k nevydaným publikacím jsou stejně jako v případech ostatních výtvarníků velmi důležitými dokumenty o zamýšlených edičních počínech. U těchto titulů byla identifikace obtížnější; proto bylo mimo klasických zdrojů plně využito cenné možnosti konzultace s rodinnými příslušníky a zároveň pamětníky ilustrační práce Heleny Rokytové i Zdeňka a Michala Kudělkových.

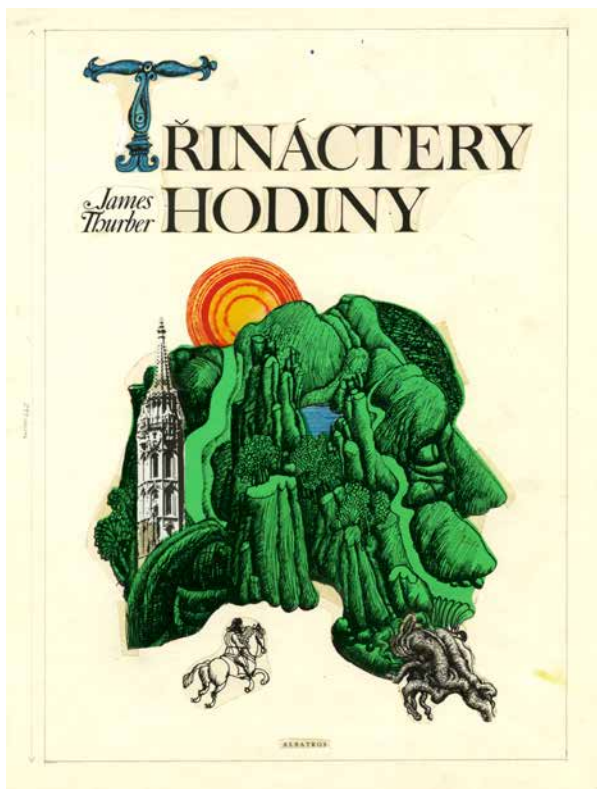
Závěr

Z uvedených příkladů si lze udělat představu o nejosvědčenejších postupech identifikace knižní tvorby a práce s ilustračními kolekcemi v muzejních sbírkách. Postupy můžeme shrnout do několika kroků:

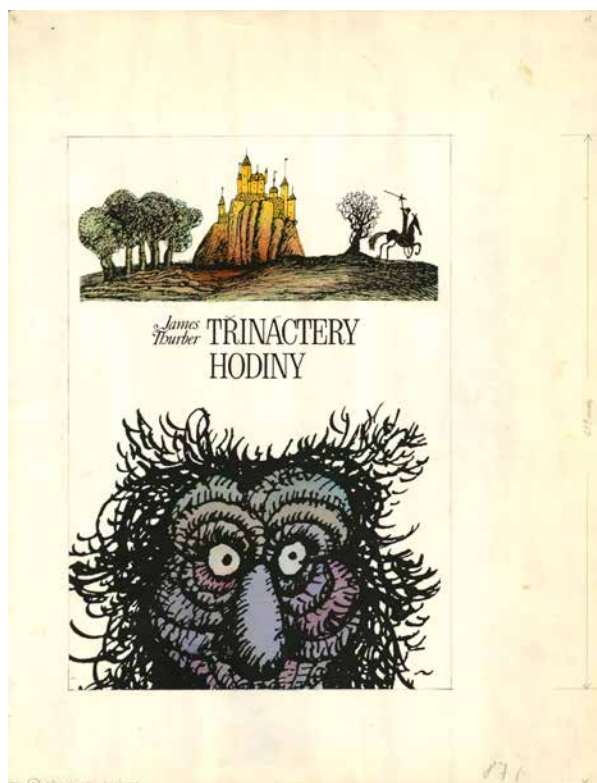
1. Hrubé třídění kolekce – ověření autorství daného výtvarníka či výtvarníků, rozřídění na knižní nebo časopiseckou tvorbu, případně příležitostnou, užitou nebo volnou grafiku.

2. Shromáždění dostupné literatury o autorovi, soupisů díla, archivních dokladů o ilustrační práci nebo konkrétní nakladatelské produkci, shromáždění všech publikací výtvarně zpracovaných autorem.
3. Rozřídění kolekce na dílčí soubory knižní tvorby ke konkrétním titulům (tj. vydaným i nevydaným edičním počínům) porovnáváním s dostupnými pomocnými materiály a publikacemi výtvarně zpracovanými autorem; možnost využít konzultace s autorem, pamětníky nebo znalci díla.
4. Pořádání dílčích souborů knižní tvorby ke konkrétním titulům – identifikace předloh pro tisk jednotlivých částí knihy (přebal, obálka, potah, vazba, předšátky, vstup, závěr knihy, vnitřní ilustrace, dekorativní výzdoba apod.), rozdělení na studijní kresby, finální předlohy pro tisk, nepoužité varianty ilustrací, případně ilustrace vytvořené dodatečně pro další vydání či jazykové mutace publikací.
5. Katalogizace.
6. Digitalizace.
7. Adjustace sbírky do vhodných obalů, splňujících zásady preventivní ochrany sbírek.
8. Lokace v depozitáři.
9. Prezentace díla dle možností – on-line katalog, publikace či výstava.

Uvedené postupy užívané při práci se soubory originálních knižních prací uloženými v oddělení knižní kultury

Obr. 38. Předloha Václava Kabáta pro přední stranu přebalu knihy Jamese Thurbera *Třináctery hodiny*, Albatros, 1974. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Kabát 3.

Obr. 39. Nepoužitá varianta přední strany přebalu Václava Kabáta pro knihu Jamese Thurbera *Třináctery hodiny*, Albatros, 1974. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Kabát 4.

Obr. 40. Ilustrace Václava Kabáta pro přední stranu potahu knihy Martiny Drijverové *Zajíc a sovy*, Albatros, 1990, edice Jiskřičky. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inventární číslo Ilustrace Kabát 321.

Obr. 41. Ilustrace Zdeňka Kudělky pro obálku knihy Jana Vladislava *O moudrých Gothamcích a jejich slavných činech*, Albatros, 1970, edice Korálky. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, přírůstkové číslo 19/2022, ve zpracování.

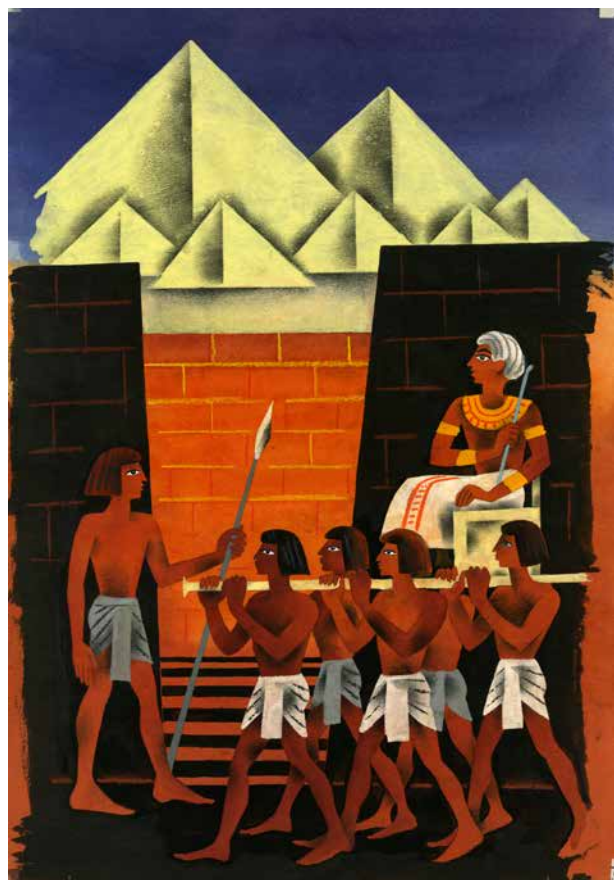
KNM se velmi osvědčují a usnadňují další využití sbírek: badatelské studium, rešerše pro odborné publikace včetně využití reprodukování digitalizátů v tiskové kvalitě bez nutnosti další manipulace s originálními sbírkovými předměty, vysoká výtěžnost při rešerších předmětů pro výstavy

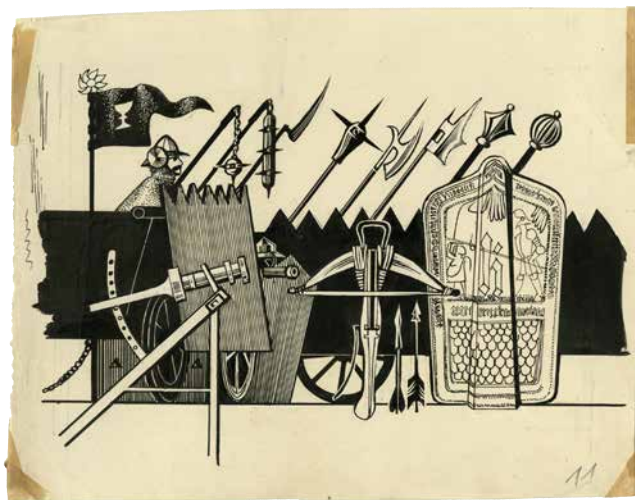
Obr. 42. Ilustrace Zdeňka Kudělky ke knize Jamese Joyce *Kočka a čert*, Albatros, 1974. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, přírůstkové číslo 19/2022, ve zpracování.

Obr. 44. Ilustrace Heleny Rokytové ke knize Hany Zelinové *Na shledanou, Zuzanko!*, Albatros, 1976, edice První čtení. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, přírůstkové číslo 19/2022, ve zpracování.

Obr. 43. Ilustrace Zdeňka Kudělky ke knize Vojtěcha Zamarovského *Sinuhet*, Albatros, 1985, edice Obnovené obrazy. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, přírůstkové číslo 19/2022, ve zpracování.

Obr. 45. Ilustrace Michala Kudělky (předloha pro tisk černou barvou) ke knize Jarmily Koudelkové *Naše dějiny v datech*, Albatros, 1987, edice Oko. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, přírůstkové číslo 20/2022, ve zpracování.

Národního muzea i ostatních muzeí a galerií včetně využití katalogizačních záznamů pro tvorbu výstavních popisek a textů. Nově nabyté přírůstky knižní tvorby budou proto v oddělení knižní kultury KNM zpracovávány tímto způsobem i nadále.

Obr. 46. Nepoužitá varianta ilustrace Michala Kudělky ke knize Zdeňky Psůtkové *O rybářské dívce a mořském muži*, Albatros, 1989, edice Korálky. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, přírůstkové číslo 20/2022, ve zpracování.

Obr. 47. Ilustrace Michala Kudělky ke knize Nikolaje Kornejeviče Čukovského *Pod plachtami kolem světa*, připravováno pro Albatros, edici *Knihy odvahy a dobrodružství*, nevydáno. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, přírůstkové číslo 20/2022, ve zpracování.

Literatura:

BOTOVÁ 2013: BOTOVÁ, Veronika. Poklady z depozitářů bez cenzury. *Čtenář: měsíčník pro knihovny* 65, 2013, č. 2, s. 61.

BOTOVÁ 2014: BOTOVÁ, Veronika. *Makety a skici: Tak vznikaly knihy v dobách knihtisku*, 4. 3. 2014. Dostupné z: <http://muzeum3000.nm.cz/zajimavosti/makety-a-skici-tak-vznikaly-knihy-v-dobach-knihtisku>

BOTOVÁ 2015: BOTOVÁ, Veronika. Ilustrace Jaroslava Hořánka v Národním muzeu v Praze. *Knižní značka 2015*, 2015, č. 1, s. 12–14.

BOTOVÁ – BRŮHA 2015: BOTOVÁ, Veronika – BRŮHA, Petr. *Na návštěvě u výtvarníka Stanislava Kolíbala*, 17. 2. 2015. Dostupné z: <http://muzeum3000.nm.cz/zajimavosti/video-na-navsteve-u-vytvarnika-stanislava-kolibala>.

BUŽGOVÁ 1961: BUŽGOVÁ, Eva. Grafická tvorba Václava Fialy: Soupis grafického díla od r. 1920 do r. 1960. *Hollar* 32, 1961, příl. č. 3.

DAŇKOVÁ – BOTOVÁ 2014: DAŇKOVÁ, Hana – BOTOVÁ, Veronika. *Na návštěvě u ilustrátora Zdeňka Mězla*, 24. 4. 2014. Dostupné z: <http://muzeum3000.nm.cz/video/video-na-navsteve-u-ilustratora-zdenka-mezla>

HOLEŠOVSKÝ – STEHLÍKOVÁ 1989: HOLEŠOVSKÝ, František – STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1989.

MÉZL 2012: MÉZL, Zdeněk. *Zpráva o tom, jak jsem se živil ilustrací v dobách rudé totality*, 31. 10. 2012. Dostupné z: <https://www.esbirky.cz/hledat/skupina/296247>

PUCHNAROVÁ 2006: PUCHNAROVÁ, Dana et al. *Imaginární kosmos Dany Puchnarové: práce z let 1960–2006: [Muzeum umění Olomouc – Muzeum moderního umění, Kabinet Salon 18. 10. – 30. 12. 2007, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou 7. 2. – 23. 3. 2008.]* Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2007.

STEHLÍKOVÁ 1984: STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1984.

STEHLÍKOVÁ 2010: STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Příběh české ilustrované dětské knihy 1900–2000*. Písek: Sladovna Písek, 2010.

ŠALDA 1986: ŠALDA, Jaroslav. *Od rukopisu ke knize a časopisu*. Praha: SNTL, 1957. Řada polygrafické literatury.

Veronika Karfusová

Knihovna Národního muzea
oddělení knižní kultury
Vinohradská 1
110 00 Praha 1